

Socialinė politika

Mūsų požiūris

Jau ilgą laiką gyvename ekonomikos augimo laikotarpiu, tačiau socialinės politikos ydos neleidžia gerovės valstybei virsti kūnu, valstybė nesugeba visiems žmonėms pasiūlyti bent minimalų europietiškos gerovės standartą. Socialinė atskirtis, deja, nemažėja, įvairūs skurdo pavidalai didelei daliai žmonių neleidžia patiems sėkmingai tvarkyti savo gyvenimų, nemažėja nerimą keliančios demografinės tendencijos, esame vis labiau senstanti visuomenė, taip pat silpsta bendruomeniškumas, solidarumas, su sudėtingais iššūkiais tenka grumtis šeimos institutui.

Dabar vykdomos socialinės politikos vaisingumą sumenkina visuminio, strateginio mąstymo stoka, taip pat paradoksaliai pastangos “spręsti” problemas oficialiose ataskaitose, o ne tikrame gyvenime. Skaudžia problema išlieka ir socialinio teisingumo trūkumas, ekspertų įvardintas kaip “gyvulių ūkis”, kai atsiranda privilegijuotos grupės, kurias tenka išlaikyti kitiems visuomenės nariams, taip pat visiškai nepriimtina situacija, kai gyvenimas “iš pašalpių” tampa patrauklesnis, patogesnis nei pastangos dirbti ir užsidirbti.

Neabejojame, kad socialinė politika gali būti teisinga, išmintinga ir vaisinga. Tikime ne globojančios ir kontroliuojančios, bet įgalinančios ir rūpestingos valstybės vizija. Tai valstybė, kurioje gerbiamas darbas ir kūrybiškumas ir taip pat padedama atsitiesti, sugrįžti į visavertį gyvenimą tiems, kurie dėl kokių nors priežasčių, negali pasirūpinti savimi. Tai valstybė, kurioje nėra pamirštų žmonių ir gerbiamas kiekvieno žmogaus orumas ir lygiateisiškumas, nepaisant gyvenamos vietos, lyties, išsilavinimo ir turтино statuso.

Socialinė politika turi ne tik užtikrinti europietiškos gerovės standartus atitinkančias paslaugas, bet ir suteikti kiekvienam žmogui galimybę kilti gerovės laiptais, realizuojant įgimus ir įgytus talentus bei kompetencijas. Itin svarbu Lietuvoje atkurti stiprią vidurinę klasę, kuri yra bet kurios klestinčios valstybės stuburas. Būtent nuo šio uždavinio sėkmės didžiaja dalimi priklauso ilgalaikė mūsų visuomenės sėkmė ir stabilumas.

Labai svarbu nepamiršti ir tai, kad būtinas raktas į vaisingą socialinę politiką – kompleksiška šeimos politika. Stiprios ir laimingos šeimos, kuriose gerbiamas kiekvieno nario orumas, visapusiškai rūpinamasi vaikais, ugdomas kartų solidarumas, yra svarbiausia socialinių problemų prevencijos priemonė.

Socialinės politikos negalėsime vadinti sėkminga, kol išliks pamiršti, nuvertinti žmonės ar jų grupės. Labai svarbu, jog neįgaliems žmonėms, senjorams, vienišiams asmenims, šeimoms, auginančioms vaikus su negalia būtų sudarytos palankios visaverčio gyvenimo sąlygos, taip pat privalome pasirūpinti ir padėti atsigauti bei sustiprėti visiems žmonėms, patekusiems į kritinę situaciją. Esame įsitikinę, kad valstybės stiprybė ir didybė tiesiogiai susijusi su tuo, kaip joje sugebama pasirūpinti silpniausiais.

Todėl, mes, Tėvynės Sąjunga – Lietuvos krikščionys demokratai, savo poziciją socialinės politikos srityje grindžiame šiais prioritetais:

- Socialinės atskirties mažinimas per galimybių sudarymą
- Galimybės jaunosms šeimoms
- „Sidabrinės“ ekonomikos skatinimas, kad valstybė iš naujo atrastų ir įgalintų vyresnės kartos potencialą
- Rūpestis ir galimybių suteikimas tiems, kurie turi specialiųjų poreikių

Socialinės atskirties mažinimas per galimybių sudarymą

Gyventojų, susiduriančių su santykinu skurdu, sumažės iki 17 proc. (šiandien – 20,6 proc.).

Pagrindiniai iššūkiai:

PAJAMŲ NELYGYBĖ SĄLYGOJA GALIMYBIŲ ATSKIRTĮ.

Žemas pajamas gaunančiose šeimose užaugę ir prastesnę išsilavinimą gavę žmonės, nepaisant savo asmeninių pastangų ir talentų, itin sunkiai kyla karjeros ir galimybių laiptais. Priešingai paplitusiai nuomonei, nemaža dalis iš skurstančiųjų nėra asocialūs tinginiai ar priklausomybių kamuojami asmenys. Neretai tai sąžiningi ir darbštūs žmonės, aplinkybių nustumti į materialinės gerovės paraštes. Deja, ir atskirties šeimose gimę vaikai taip pat turi labai menkas galimybes išsiveržti iš uždaro skurdo ir galimybių atskirties rato.

Nemaža dalis Lietuvos žmonių susiduria su santykinu skurdu (būsena, kai gyventojui per mėnesį tenka mažiau nei 50 proc. vidutinių šalies vartojimo išlaidų vienam gyventojui) – yra įsitvirtinusi didžiulė galimybių nelygybė. Santykinio skurdo statistika atskleidžia ištisas pamirštų žmonių grupes, kurioms ši rizika daug didesnė nei bendri Lietuvos rodikliai. Didelė socialinė pajamų nelygybė ne tik lemia santykinį skurdą, bet mažina bendrąją paklausą, kenkia ekonomikos augimui ir atima iš žmonių viltį. Pajamų nelygybę apibūdinantis GINI koeficientas 2018 m. Lietuvoje siekė 34,2. Tai antras blogiausias rezultatas Europos Sąjungoje (ES vidurkis – 30,9). Panašūs yra ir skurdo rodikliai – Lietuvoje žemiau santykinio skurdo ribos 2019 m. gyveno 20,6 proc. šalies gyventojų.

Šiuo metu Lietuvoje neturime efektyvių socialinės politikos (ypač socialinės paramos) efektyvumo stebėsenos kriterijų ir rodiklių, kurie galėtų būti taikomi tiek nacionaliniu, tiek ir savivaldos lygmenimi. Nesant tinkamo strateginio planavimo, stebėsenos, efektyvumo rodiklių, socialinei politikai skiriamos lėšos panaudojamos nepakankamai efektyviai.

TRŪKSTA IR SOCIALINIŲ PASLAUGŲ, IR INFORMACIJOS APIE SOCIALINES PASLAUGAS.

Įgyvendindamos užimtumo didinimo programas, savivaldybės turi teisę teikti įvairias socialinės įtraukties ir įsitvirtinimo darbo rinkoje paslaugas, tačiau daugiausia apsiriboja laikino įdarbinimo programų įgyvendinimu. Kita problema – informacijos apie

socialinės paramos ir paslaugų formas ribotas prieinamumas visuomenei, bendradarbiavimo su socialiniais partneriais stoka. Trūksta apibendrintos, aiškios ir visapusiškos informacijos savivaldybių ir atsakingų valstybinio valdymo įstaigų bei institucijų tinklalapiuose. Neturintiems kompiuterinio raštingumo įgūdžių – informacija apie galimybes yra pateikiama pripuolamai ir nesistemiškai. Tai mažina visuomenės galimybes pasinaudoti įvairiomis priemonėmis, programomis bei įstatymuose garantuotomis teisėmis.

ORIENTACIJA Į PARAMĄ, O NE Į PASLAUGAS.

Dažnai teigiama, kad piniginė socialinė parama yra tik priedas prie asmeniui teikiamų socialinių paslaugų. Tačiau nesant tinkamos metodikos sunku apskaičiuoti, kokį poveikį daro atskirai administruojamos paramos formos. Viešojoje erdvėje diskutuojama, kad socialinei paramai reikia skirti daugiau lėšų. Pažymėtina, kad savivaldybės, būdamos atsakingos už socialinės paramos teikimą vietiniu lygmeniu, nepilnai panaudoja teisės aktuose numatytas lėšas piniginei socialinei pašalpai teikti. Manome, kad didesnį efektą duotų ne socialinių išmokų mokėjimas grynais pinigais, bet didesnis socialinių paslaugų finansavimas pagal konkrečius asmens poreikius, teikiant socialines paslaugas kuo arčiau asmens. Tai pažymėjo ir Valstybės kontrolė, konstatavusi, kad teikiant socialinę paramą savivaldybės daugiausiai orientuojasi į piniginę paramą, o socialinės paslaugos ir lengvatos teikiamos labai ribotai.

MENKAS SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ ĮVERTINIMAS.

Šiandien įvairių sričių socialiniai darbuotojai dažniausiai suvokiami kaip prievaizdai, vykdančys tik formalias biurokratinės funkcijas ir pildantys dokumentus, o ne kaip konsultantai ar pagalbininkai. Tokią situaciją, kai socialiniai darbuotojai fiziškai nespėja suteikti realios pagalvos sunkiose situacijose atsidūrusiems žmonėms ir daugiausiai užsiima biurokratinėmis procedūromis, lemia tai, jog yra susiduriama su dideliu socialinių darbuotojų trūkumu. Taip yra dėl to, nes pati profesija dėl žemo užmokesčio yra praradusi prestižą – didžioji dalis socialinio darbo studijas baigusiu jaunų žmonių tiesiog nesirenka dirbti šioje sferoje. Be to, pastebimi itin ryškūs socialinių darbuotojų darbo užmokesčio netolygumai tarp šalies savivaldybių – kai kuriose iš jų vidutinis socialinio darbuotojo mėnesinis atlyginimas skiriasi daugiau nei du kartus. Lygiai su tomis pačiomis problemomis susiduria ir socialinių darbuotojų padėjėjai, ypač – darbo užmokesčio srityje.

NEKONSOLIDUOTA IR POREIKIŲ NEATLIEPIANTI SOCIALINĖS PARAMOS SKIRSTYMO SISTEMA.

Lietuvoje vis dar nėra kompleksškai kaupiami duomenys apie visą socialinės paramos gavėjams teikiamą paramą – socialines išmokas, paslaugas ir lengvatas, nors yra sukurtos kelios informacinės sistemos. Taip pat, tik fragmentiškai renkama informacija, kiek lėšų skiriama socialinei paramai, nes valstybės lygiu nėra apsispręsta, kokia parama priskiriama socialinei paramai. Nors paramos formų sukurta daug, bet informacija – fragmentuota, skirtinguose šaltiniuose pateikiami skirtingi duomenys apie tai, kiek lėšų skirta paramai. Tokia situacija apsunkina sprendimų priėmimą tokiais klausimais kaip mokesčių sistemos tobulinimas, biudžeto planavimas, Valstybinio socialinio draudimo rezervinio fondo dydis, įmokų dydžių tvirtinimas, išmokų indeksavimas ir kiti svarbūs ekonominiai klausimai.

Pagrindiniai darbai:

1. TOBULINSIME MOKESČIŲ IR SOCIALINIŲ IŠMOKŲ SISTEMĄ,

kad būtų galima efektyviau mažinti pajamų nelygybę ir skurdą. Su ekspertų pagalba nuosekliai gryninsime mokesčių sistemą, atsisakant sunkiai pateisinamų lengvatų ir skirtingo apmokestinimo už tas pačias veiklas. Pasitelkdami išmaniają mokesčių sistemą, maksimaliai sumažinsime galimybes sukčiaujantiems likti nepastebėtais. Taip pat, pasitelkdami stebėsenos duomenis, atnaujinsime išmokų gavimo kriterijus, kad jie nebeliktų tik formalūs, o atsižvelgtų ir į realius žmogaus sugebėjimus savarankiškai gyventi (tokius kaip galimybės pasiekti darbo vietą ar ilgalaikis įsiskolinimas).

2. MATUOSIME SOCIALINĖS PARAMOS EFEKTYVUMĄ.

Sudarysime skurdo žemėlapij, kuriame duomenis bus galima analizuoti savivaldybių lygmeniu. Taip pat, sukursime socialinės politikos srities pokyčių analizės, prognozavimo ir stebėsenos sistemą. Nacionaliniu lygmeniu nustatysime kriterijus, pagal kuriuos būtų galima atlikti stebėseną, analizuoti socialinės paramos efektyvumą savivaldybių lygmeniu, formuojant politikos kryptis ir vertinant gerosios praktikos pavyzdžius.

3. INDIVIDUALIZUOSIME IR SKAITMENIZUOSIME SOCIALINES PASLAUGAS.

Pamažu pereisime nuo vienodų socialinių paslaugų teikimo visiems, kuriems reikalinga parama, prie individualizuotų paslaugų, kurios būtų skirtos atliepti konkrečius žmogaus ir žmonių grupių poreikius. Socialinis darbuotojas pagal nustatytą metodiką įvertins kiekvieno, kuriam reikalinga pagalba, individualią situaciją, įvardys norimą rezultatą (pvz., įsidarbinimą) ir jį galinčias užtikrinti priemones (pvz., atstatyti socialiniai įgūdžiai, psichologinė pagalba ar transporto iki darbo vietos užtikrinimas), suplanuos kompleksinį jų taikymą ir stebės siūlomų priemonių veiksmingumą. Pradėsime nuo pilotinių projektų pasirinktose savivaldybėse.

Unifikuosime ir skaitmenizuosime kitas valstybės ir savivaldybės teikiamas paslaugas, sujungsime duomenų bazes, jog priėjimas prie duomenų elektroniniu būdu taptų patogesnis žmonėms.

Individualizuoto požiūrio laikysimės ir paslaugų neįgaliesiems teikimo srityje. Užtikrinsime kiekvieno individualaus asmens situacijos, poreikių bei gyvenamosios, ir darbo aplinkos kompleksinį įvertinimą, siekiant, kad žmogus galėtų visavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime, t.y., kad jam pagal individualius poreikius būtų užtikrinama pagalba ir sudaromos tinkamos sąlygos mokytis ir dirbti visuomenėje kartu su kitais jos nariais.

4. SUDARYSIME GERESNES DARBO SĄLYGAS SOCIALINIAMS DARBUOTOJAMS.

Norėdami spręsti socialinių darbuotojų trūkumo problemą, sudarysime ir įgyvendinsime stabilaus darbo užmokesčio kėlimo planą socialiniams darbuotojams ir jų padėjėjams. Atsižvelgiant į didelius socialinių darbuotojų atlyginimų skirtumus skirtingose šalies savivaldybėse, sieksime, kad tuose šalies regionuose, kur matomas didžiausias socialinių paslaugų poreikis (o tuo pačiu ir didžiausias socialinių darbuotojų skaičiaus trūkumas), prisidedant savivaldybėms, būtų sudarytos papildomos finansinės pasakatos atvykti ar pasilikti dirbti socialiniams darbuotojams, taip užtikrinant reikalingiausių socialinių paslaugų teikimą gyventojams. Siekdami plėsti socialinių paslaugų

spektrą ir gerinti jų kokybę, sukursime savivaldybėms papildomas paskatas socialines paslaugas teikti per nevyriausybinės organizacijas, o pastarosioms užtikrinsime adekvatų finansavimą.

5. UŽTIKRINSIME INFORMACIJOS APIE SOCIALINES PASLAUGAS IŠSAMUMĄ IR PRIEINAMUMĄ VISOMS VISUOMENĖS GRUPĖMS.

Siekiant didinti socialinės paramos prieinamumą, formuosime praktiką, kai informacija apie socialinę paramą visuomenei pateikiama aiškiai ir suprantamai. Informavimo priemonėse pateiksime susistemintą informaciją apie visas paramos rūšis pagal gyvenimo atvejus; tobulinsime informacines sistemas, kad būtų užtikrintos prašymų pateikimo, asmens bylos formavimo ir prieigų prie trūkstamų registų ar informacinių sistemų galimybės. Teiksime rekomendacijas savivaldybėms lanksčiau teikti paramą, supažindinti gavėjus su teise gauti papildomą pašalpą įsidarbinus, užimtumo didinimo programų priemones taikyti siekiant ne laikino įdarbinimo, o tvaraus integravimo į darbo rinką.

Galimybių šeimai paketas

Šeimų, kurias sudaro vienas suaugęs asmuo ir jo išlaikomi vaikai, gyvenančių žemiau skurdo rizikos lygio dalis sumažės iki 30 proc. (šiuo metu – 45,4 proc.).

Pagrindiniai iššūkiai:

TRŪKSTA KOMPLEKSINĖS PAGALBOS ŠEIMOMS.

Pastaraisiais metais ypač daug dėmesio skirta tėvų atsakomybei, taip pat smurto prevencijai artimoje aplinkoje. Deja, šeimos, ypač susiduriančios su problemomis, nesulaukia profesionalios, įvairiapusės socialinės bei psichologinės pagalbos. Menkai išvystytos šeimos „palydėjimo“ – nuolatinio kontakto palaikymo, informacijos apie socialines paslaugas suteikimo paslaugos. Visiškai neišplėtotas psichologinės pagalbos priklausomų asmenų šeimoms tinklas.

TĖVAMS SUNKU GRĮŽTI Į DARBO RINKĄ.

Metus ar dvejus, o kartais net daugiau, motinystės ar tėvystės atostogose išbuvę žmonės susiduria su sunkumais sugrįžti į darbo rinką, nes būna praradę reikalingą kvalifikaciją. Nepakankamos galimybės kuo greičiau integruotis į darbo rinką po vaiko priežiūros atostogų: nepakankama ikimokyklinių vaiko priežiūros įstaigų plėtra ir pan. Lietuvos šeimos ir darbo derinimo padėtis blogėja nuo 2003 metų ir yra vos geresnė už ES vidurkį (Eurofund duomenys). Tai lemia bedarbiystę, o dažnu atveju šeima atsiduria ties skurdo riba. Sunkiai kelią skinasi lankstaus darbo grafiko ar nuotolinio darbo kultūra.

Tėvams sunku suderinti šeimos ir darbo įsipareigojimus - trūksta darželių, ypatingai vaikams iki 3 metų, neužtikrinamas pavėžėjimas į darželius nutolusiose vietovėse, neaišku kur reikia dėti vaiką kuomet pamokos pasibaigia po pietų, o tėvai dirba iki 18 val. ar dar ilgiau. Tai ypač aktualu vienišiams tėvams. Trūksta gerų mokyklų šalia namų.

MAŽAS GIMSTAMUMAS.

Lietuva yra praradusi demografinę pusiausvyrą, gimstamumo lygis per mažas, esame įstrigę demografinėje žiemoje. Tam, kad situacija pradėtų keistis, reikia, kad kiekviena šeima augintų bent du vaikus ar daugiau. Vaiko pinigai yra svarbi pagalba tėvams, auginantiems vaikus, priemonė, tačiau problema ta, kad valstybės parama šiuo atveju nėra iki galo taikli, nes ją gauna ir tie, kurie visai nesirūpina savo vaikų gerove, ir materialiai pasiturintys asmenys, kuriems ši parama nėra reikalinga, tuo tarpu žemas pajamų iš mokesčių ir BVP santykis lemia, kad tokios visuotinės išmokos gali būti tik gana kuklios.

NEINTEGRUOTA ŠEIMOS POLITIKA.

Esama diskriminacijos apraiškų šeimų, kuriose auga vaikai tik su vienu iš tėvų, atžvilgiu. Itin jautrios ir sunkiai išsprendžiamos tokios situacijos tampa vienišiams tėvams (o ypač vienišoms mamoms), kurie lieka gyventi su vaiku. 2019 m. beveik pusė (45,4 proc.) šeimų, kurias sudaro vienas suaugęs asmuo ir jo išlaikomi vaikai, gyveno žemiau skurdo rizikos lygio. Deja, pastarojo meto socialinėje politikoje akivaizdžiai trūksta priemonių padėti šioms šeimoms.

MENKAS DIENOS CENTRŲ PRIEINAMUMAS.

Remiantis moksliniais tyrimais, 73 proc. vaikų dienos centrų paslaugomis besinaudojančių asmenų gyvena žemiau skurdo ribos. Būtent vaikų dienos centruose sudėtingose sąlygose gyvenančių šeimų vaikai gali saugiai ir ramiai paruošti pamokas, lavinti kitus socialinius įgūdžius. Lietuvoje apie 35 proc. visų socialinės rizikos šeimose gyvenančių vaikų lanko tokius dienos centrus, tačiau atskirose savivaldybėse šių paslaugų prieinamumas yra labai nevienodas. Kai kur dienos centrus lanko vos 3-4 proc. nepalankiose sąlygose augančių vaikų.

PIRMOJO BŪSTO PROBLEMA.

Jaunai šeimai suku įsigyti ar išsinuomoti pirmąjį būstą. Ypatingai toms šeimoms, kurios gyvena didžiuosiuose miestuose. Dažnai paimta didelė paskola stipriai įtakoja tolesnes jaunų žmonių galimybes siekti karjeros, rizikuoti kuriant savo verslus.

Pagrindiniai darbai:

1. UGDYSIME PAGARBĄ KIEKVIENO ŠEIMOS NARIO ORUMUI, TAIP PAT PRIVAČIAM ŠEIMOS GYVENIMUI.

Įgyvendinsime nuoseklią stebėseną, kaip laikomasi teisės normų dėl vaiko teisių apsaugos, smurto artimojoje aplinkoje, šeimos teisės į laisvą apsisprendimą, kaip pasiskirstyti socialiniais vaidmenimis bei ugdyti vaikus pagal savo religinius bei moralinius įsitikinimus. Sieksime glaudesnio, kompleksine pagalba, o ne vien kontrole, paremto valstybės institucijų ir šeimų bendradarbiavimo.

2. PLĖSIME PSICHOLOGINĖS IR KOMPLEKSINĖS PAGALBOS ŠEIMOMS TINKLĄ.

Sudarysime šeimoms palankias sąlygas gauti psichologinę pagalbą – skirsime papildomą finansinę pagalbą telefoninėms linijoms, kuriose teikiama psichologinė pagalba vaikams auginantiems tėvams ir konsultuojama su tėvyte ir motinyste susijusiais klausimais (pvz. vaiko priežiūra) – tam, kad jos galėtų greičiau suteikti reikalingą pagalbą ir prailginti savo darbo valandas. Stiprinsime esamų vaikų dienos centrų veiklą ir plėšime jų tinklą, užtikrindami savalaikį ir nuoseklų finansavimą. Didinant teikiamų paslaugų efektyvumą, sudarysime sąlygas vaikų dienos centrams gauti papildomą aktualią metodinę pagalbą ir konsultavimą vaikų ugdymo raidos klausimais. Taip pat skirsime papildomą finansavimą psichologų paslaugų plėtrai vaikų dienos centruose.

Užtikrinsime galimybę visoms šeimoms, patiriančioms emocinius sunkumus, galimybę gauti psichologo pagalbą – psichikos sveikatos priežiūros centruose ar valstybei perkant paslaugas iš privačiai paslaugas teikiančių specialistų. Bendradarbiaudami su nevyriausybinėmis organizacijomis, plėšime šeimos klubų, kuriuose dalijamasi gerąja patirtimi įvairiais vaikų auklėjimo, ugdymo klausimais, mokomasi turiningai leisti laisvalaikį, tinklą Lietuvos savivaldybėse. Taip pat plėšime ir kompleksinės pagalbos šeimoms spektrą – įgalinsime institucijas sunkumų patiriančioms šeimoms užtikrinti daugiau „palydėjimo“ – nuolatinio kontakto palaikymo, informacijos apie socialinių paslaugų ir pagalbos teikimą – paslaugų.

Šeimoms, kuriose gimusiam ar augančiam vaikui buvo nustatytas neįgalumas, pasiūlysime visapusišką pagalbą, kad šeimos nariai tinkamai pasirengtų gyvenimui prižiūrinti vaiką su negalia, gebėtų efektyviau derinti šeimą ir darbinę veiklą, bei nuosekliai dalyvautų kultūriniam ir visuomeniniam gyvenime. Pagalbos paketas apims psichologo, socialinio darbuotojo, teisininko konsultacijas ir specialius mokymus, kaip organizuoti gyvenimą šeimoje, kurioje auga vaikas su negalia.

Skatinsime ir palaikysime gyvybės atžvilgiu pozityvias ir ją skatinančias iniciatyvas sveikatos priežiūros sistemoje, taip pat valstybės institucijų bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis organizacijomis, padedančioms krizinį nėštumą ar kitas krizes išgyvenančioms moterims ir jų artimiesiems.

3. SUFORMUOSIME VALSTYBĖS PASLAUGŲ PAKETĄ ŠEIMOMS, KURIOSE VAIKAI AUGA TIK SU VIENU IŠ TĖVŲ.

Remiantis daugiavaikių šeimų modeliu, siekiant sumažinti socialinę atskirtį, šeimoms, kuriose auga vaikai tik su vienu iš tėvų, sieksime sudaryti palankesnes sąlygas būsto nuomai, pigesniai vaikų būrelių lankymui ir pan. Taip pat teisinėmis bei visuomenės švietimo priemonėmis skatinsime, jog vaikus auginantys vieniši tėvai turėtų daugiau galimybių dirbti pagal lankstų darbo grafiką, jiems būtų teikiama efektyvi valstybės parama kuriant verslą, taikoma efektyvi perkvalifikavimo sistema bei kitos efektyvios užimtumo priemonės.

4. PAPILDOMI MAMADIENIAI, TĒVADIENIAI IR MOBILIADIENIAI.

Siekiant derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus, siūlysiame, kad ir tėvams, auginantiems vieną 12 metų ir vyresnį vaiką, būtų suteikiama galimybė pasinaudoti „mamadieniais“ ir „tėvadieniais“.

leškosime dialogo su darbdaviais dėl lankstesnių darbo sąlygų vienišiams tėvams, tėvams auginantiems neįgalius vaikus. Siūlysiame „mobiliadienius“ - galimybę tėvams per mėnesį vieną dieną dirbti nuotoliniu būdu (jei tai leidžia darbo pobūdis), kad būtų galima daugiau laiko praleisti su vaikais.

5. DAUGIAU GALIMYBIŲ GRĮŽTI Į DARBO RINKĄ.

Sudarysiame daugiau galimybių vaikus auginantiems tėvams grįžti į darbo rinką – plėsiame ankstyvojo ugdymo įstaigų tinklą vaikams nuo vienerių iki trejų metų. Stiprinsime švietimo įstaigų ugdymo kokybę, siekiant, kad gera mokykla ir darželis būtų kuo arčiau namų. Tarsimės su savivaldybėmis dėl platesnio visos dienos mokyklos modelio įgyvendinimo ir lankstesnio darželių darbo grafiko taikymo (prailgintų grupių, lankstesnių darbo valandų). Tarsimės, kad savivaldybėms priklausančiuose darželiuose vietą vaikučiui prioriteto tvarka galėtų gauti ką tik po vaiko priežiūros atostogų įsidarbinusių, mokytis pradėjusių ar vienišų tėvų vaikai.

6. STIPRINSIME ŠEIMŲ ATSTOVAVIMĄ SAVIVALDYBĖS IR VALSTYBĖS LYGMENIU.

Palaikysime savivaldybių Šeimos tarybas ir Nacionalinę šeimos tarybą, siekdami, kad aktualūs šeimų rūpesčiai ir lūkesčiai būtų išgirsti ir į juos būtų operatyviai reaguojama.

7. PIRMOJO BŪSTO PROGRAMA JAUNOMS ŠEIMOMS.

Įgyvendinsime programą, kuri pagelbės jauni šeimai įsigyti pirmąjį gyvenamąjį būstą. Tokios paramos mastą susiesime su šeimoje auginamų vaikų skaičiumi. Jauni šeimai imant būsto paskolą valstybė įsipareigos padengti nuo dešimties iki trisdešimties nuošimčių pradinio įnašo sumos. Taip pat numatysime galimybę jaunoms šeimoms panaudoti sutartimi įgyti laisvos valstybinės žemės sklypus, tinkamus gyvenamųjų namų statybai, kai šeima nori statyti nuosavą būstą, bet neturi kito nekilnojamojo turto.

Sidabrinės kartos priemonių paketas

Mokymosi visą gyvenimą rodiklis 50-74 m. amžiaus grupėje pasieks 9 proc. (dabar 3,6 proc.)

Vyresnio (65 ir daugiau) amžiaus asmenų skurdo lygis sumažės iki 25 proc. (dabar 31,6 proc.)

Pagrindiniai iššūkiai:

VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONIŲ SKAIČIAUS DIDĖJIMAS.

Lietuvos, kaip ir kitų Europos šalių, visuomenė sparčiai senėja. Vyresnių nei 65 metai gyventojų dalis visuomenėje 2019 metais sudarė 19,8 proc. O Europos Komisija prognozuoja, jog vyresniųjų gyventojų dalis Lietuvoje augs 2030 metais sudarydama jau 26,9 proc., o 2040 metais – net 31,8 proc. Todėl visuomenės senėjimas tampa svarbiausiu iššūkiu, su kuriuo neišvengiamai susidurs Lietuvos socialinės apsaugos sistema. Vyresnio amžiaus žmonių skaičiaus augimas reikš, jog ateityje valstybė vis didesnę savo surenkamų pajamų dalį turės skirti mokėti senatvės pensijoms, todėl, norint išlaikyti socialinės apsaugos biudžeto tvarumą ir sumažinti itin didelį senyvų žmonių skurdo lygį, būtina vykdomą socialinę politiką pritaikyti prie besikeičiančios demografinės situacijos.

DISKRIMINACIJA DĖL AMŽIAUS IR POŽIŪRIS Į VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONES.

Dažnai į vyresnio amžiaus žmones yra žiūrima kaip į naštą, kuri nekuria jokios pridėtinės vertės ir niekaip nepripusdėda prie visuomenės gerovės. Vyresnio amžiaus žmonės dažnai lieka užsitarę namuose ir nedalyvauja viešajame visuomenės gyvenime. Kelios iš galimų to priežasčių – diskriminuojantis požiūris į pagyvenusius žmones, netinkama vyresnio amžiaus žmonių socializacijos skatinimo politika bei vyresniems žmonėms nepritaikyta viešojo transporto, gyvenamosios vietos infrastruktūra. Ypač rizikingoje situacijoje atsiduria priešpensinio amžiaus žmonės, kuriems labai sunku, praradus darbą, atrasti naują vietą darbo rinkoje.

VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONIŲ SKURDAS IR GALIMYBIŲ LIKTI DARBO RINKOJE STOKA

Daugelis vyresnio amžiaus žmonių šiandien gyvena skurde arba netoli jo ribos, todėl neturi pakankamų pajamų, kad galėtų oriai dalyvauti ekonominiame, socialiniame bei kultūriniame gyvenime ir tenkinti savo poreikius. Ilgėjant sveiko gyvenimo trukmei, daugelis vyresnio amžiaus žmonių galėtų rinktis ilgiau likti darbo rinkoje, taip užsitikrindami didesnes pajamas senatvėje. Tačiau 2018 metais tik 9,2 procentai gyventojų, vyresnių nei 65 metai, dirbo. Tai mažiau nei Latvijoje, Estijoje bei Skandinavijos šalyse, tad šioje srityje dar daug neišnaudoto potencialo.

MAŽOS SENATVĖS PENSIJOS.

Lietuva yra antra šalis ES pagal mažiausią BVP dalį, skiriamą pensijoms mokėti. Viešosios išlaidos senatvės pensijoms, kaip BVP dalis 2017 m. Lietuvoje siekė 5,3 proc., kai ES vidurkis – 9,7 proc. Todėl senatvės išmokos yra nedidelės, o pagyvenusių žmonių skurdo lygis yra vienas didžiausių ES. Žemiau santykinio skurdo ribos 2019 metais Lietuvoje gyveno 31,6 proc. senatvės pensininkų, t.y. daugiau nei kartus daugiau nei kitose ES šalyse, kur šis rodiklis sudaro 14,2 proc. Tokia situacija susidaro todėl, kad vidutinė senatvės pensija Lietuvoje sudaro vos 40 proc. buvusio atlyginimo. Pastaraisiais metais buvo jaučiamas šioks toks senatvės pensijų augimas, susijęs su dar ankstesnės Vyriausybės priimtu pensijų indeksavimo mechanizmu, kuomet augantys atlyginimai patraukė aukštyn ir pensijas, tačiau jų augimas vis tiek atsiliko nuo kitų pajamų kilimo.

ITIN SUDĖTINGOJE SITUACIJOJE – VIENIŠI SENATVĖS PENSININKAI.

Tiek būsto išlaikymas, tiek ir kitos buitės išlaidos yra santykinai didesnės nei dviese gyvenantiems bendraamžiams. Statistikos departamento skaičiavimais, žemiau skurdo ribos – 63,8 proc. vienų gyvenančių senatvės pensininkų. Dabar egzistuojanti našlių pensija (26 Eur.) yra pernelyg maža, kad darytų realų poveikį skurdui, o niekada nesusituokę ar išsiskyrę pensininkai net ir šio priedo negauna visai.

VYRESNIŲ ŽMONIŲ SLAUGA.

Sparčiai senstant visuomenei, daugėja vyresnio amžiaus žmonių, kuriems būtina slaugos ir medicininė pagalba. Didžiuosiuose miestuose slaugos ligoninės perpildytos, į jas sunku patekti. Leistas 4 mėn. buvimo tokioje įstaigoje laikotarpis dažniausiai nepakankamas ir problemos neišsprendžia. Jam pasibaigus vyresnio amžiaus žmonės ar asmenys, kuriems reikalinga pagalba, priversti ieškoti išeičių. Mažesniuose miesteliuose slaugos įstaigos stovi pustuštės, jų išlaikymas – neefektyvus. Nemaža dalis vyresnio amžiaus žmonių, atsidūrę slaugos įstaigose, patiria stresą dėl to, kad yra priversti palikti savo namus. Tai dar labiau pablogina jų fizinę bei psichikos būklę. Didžiąją dalį šių problemų išspręstų paliatyvos slaugos paslaugų tinklo plėtimas visoje Lietuvoje.

Pagrindiniai darbai:

1. KEISIME POŽIŪRĮ Į VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONES IR PATĮ SENĖJIMO PROCESĄ.

Organizuosime socialinės reklamos kampaniją formuojant visų žmonių, institucijų bei organizacijų, o ypač visuomenės informavimo priemonių teigiamą požiūrį į senėjimą bei pagyvenusių žmonių įvaizdį, pripažįstant, kad vyresnė karta labai daug prisidėjo prie modernios visuomenės gerovės kūrimo ir dabartinės mūsų gyvenimo kokybės. Taip pat, formuojant etišką požiūrį į pažeidžiamumą ir priklausomumą, su kuriuo susiduria vyresnio amžiaus žmonės, kursime pagalbos ir paramos pagyvensiems žmonėms kultūrą. Į švietimo programą integruosime pozityvaus požiūrio į senėjimo procesą ugdymą. Juk senėjimas ne tik biologinis procesas, bet taip pat kultūrinis bei socialinis reiškinys, kurį visi – kažkada ateityje – patirs. Tokia programa padės kurti supratingumo, rūpestingumo ir pagarbos vyresniajai kartai kultūrą. Skatinsime visuomenę didžiuotis mūsų senolių ilgaamžiškumu ir vertinti tai kaip mūsų gyvenimo kokybės išraišką, o ne visuomenei užkrautą naštą.

2. PARENGSIME IR ĮGYVENDINSIME „SIDABRINĖS EKONOMIKOS“ PLĖTROS PROGRAMĄ

Vakarų Europos valstybėse jau seniai išskiriama „sidabrinė ekonomika“, į vyresniojo amžiaus žmonių poreikius orientuota ekonomika. Tačiau pripažįstama, kad šios srities potencialas vis dar lieka neišnaudotas. Tai ir nauji produktai, ir paslaugos, kurie prisidėtų prie ilgesnio aktyvaus, sveiko ir savarankiško gyvenimo būdo išsaugojimo. Juk pagyvenę žmonės sudaro vis didesnę visuomenės dalį, todėl „sidabrinė ekonomika“ yra aiški niša naujam verslui. Taip pat kursime priemones „sidabrinės ekonomikos“ moksliniams tyrimams, patentams, prototipams kurti, verslo pradžiai ir plėtrai finansuoti.

3. VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONĖMS SUDARYSIME SĄLYGAS AKTYVIAU DALYVAUTI DARBO RINKOJE, ELIMINUOSIME DISKRIMINACINES NUOSTATAS.

Siekdami, kad vyresnio amžiaus žmonės norėtų pasilikti darbo rinkoje, iš esmės peržiūrėsime saugos ir sveikatos darbe, darbo sąlygų, mokestinės aplinkos ir darbo laiko teisinis nuostatas. Taip pat siūlysiame eliminuoti visas diskriminacines teisinio reguliavimo nuostatas vyresnio amžiaus žmonių atžvilgiu ir motyvuoti darbdavius nustatyti vyresnio amžiaus žmonių darbo santykius kolektyvinėse sutartyse (pavyzdžiui, sukakus tam tikro amžiaus, suteikiant vyresnio amžiaus žmonėms mažiau fizinės sveikatos reikalaujantį darbą, nustatant dalinio darbo galimybes, skatinti sveikesnį gyvenimo būdą ir pan.).

4. FINANSUOSIME PERKVALIFIKAVIMO IR VERSLO KŪRIMO INICIATYVAS PRIEŠPENSINIO IR PENSINIO AMŽIAUS ŽMONĖMS.

Pritaikant jau dabar finansuojamas Švietimo mokslo ir sporto, Ekonomikos ir inovacijų, Socialinių reikalų ministerijų priemones skirtas perkvalifikavimui ar kvalifikacijos kėlimui vyresnio amžiaus žmonėms pasiūlysiame periodines karjeros konsultavimo paslaugas. Skatinti persikvalifikavimą ar kelti kvalifikaciją vyresniame amžiuje sukursime naują priemonę – tobulėjimo kuponus, kuriuos kiekvienas priešpensinio ir pensinio amžiaus asmuo galės panaudoti būtent tobulinimuisi ar kvalifikacijai kelti. Vyresnių žmonių verslumui skatinti startuos specialus projektas, kurio metu jie sulauks pagalbos kuriant smulkaus ir vidutinio verslo planus, registruojant dokumentus ir finansuojant tokio verslo pradžią.

5. INVESTUOSIME Į SENJORŲ AKTYVUMĄ.

Nepaisant to, jog sveikas ir aktyvus gyvenimo būdas yra svarbūs faktoriai sveikam kūnui ir skaidriam protui palaikyti, užkirsti kelią ne vienai ligai, daugiau nei 60% Europos Sąjungos pensinio amžiaus žmonių neužsiima jokia aktyvia fizine veikla. Todėl bendradarbiaudami su savivaldybėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis imsime senjorų aktyvumo skatinimo programos, kuria sudarysime galimybės senjorams užsiimti specialiai jiems pritaikytomis fizinio aktyvumo programomis.

6. SKIRSIME DAUGIAU DĖMESIO VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONIŲ SOCIALIZACIJAI.

Remsime bendruomenių ir kitų nevyriausybinių organizacijų veiklas, nukreiptas į vyresnio amžiaus žmonių socializaciją. Užtikrinsime, kad tokios pagyvenusius žmones įtraukiančios veiklos vyktų reguliariai, taip sukuriant galimybę užmegzti ilgalaikius ryšius ir bendradarbiauti su įvairių kartų atstovais. Tokios veiklos apimtų ir reguliarius „arbatos klubus“, pagyvenusių žmonių dienos centrus ar bendrais hobiais paremtas veiklas.

7. SKATINSIME SAVIVALDYBES KEISTIS ATSIŽVELGIANT Į PAGYVENUSIŲ ŽMONIŲ POREIKIUS.

2006 m. pasaulio sveikatos organizacijai (PSO) paskelbus, kad jau 2030 m. net trys iš penkių žmonių gyvens miestuose, o didžioji jų dalis bus būtent vyresnio amžiaus asmenys, atsirado pagyvenusiems žmonėms draugiškų miestų koncepcija. Vadovaudamiesi ja, sieksime, kad senjorams būtų sukuriamos sąlygos aktyviai gyventi atsižvelgiant į jų sveikatos būklę. Tokiu atveju, jiems nereikėtų persikelti į senelių namus ar pas giminaičius, nes miestų infrastruktūra būtų pritaikyta patogiam gyvenimui. Išskirtinis dėmesys bus skiriamas transporto, gyvenamųjų namų ir kitos infrastruktūros pritaikymui.

8. UŽTIKRINSIME STABILUMĄ PENSIJŲ SISTEMOJE IR SENATVĖS SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ AUGIMĄ.

Pensijų sistema (ypač papildomo savanoriško pensinio draudimo) nebegali būti nuolatinė eksperimentų objektu, nes nuolatinės reformos neskatina taip reikalingo žmonių pasitikėjimo socialine politika ir valstybe. Privataus pensijų kaupimo sistema privalo būti efektyvi, aiškiai reglamentuojama, pastovi, skaidri ir užtikrinanti teisėtą lūkesčių principo įgyvendinimą. Visomis priemonėmis didinsime gyventojų finansinį raštingumą, kad kiekvienas žmogus galėtų kokybiškai pats apsispręsti kokį kaupimo būdą jam pasirinkti.

Pensijų indeksavimo įtvirtinimas įstatymu turėjo užtikrinti socialinio draudimo senatvės pensijų kaitos depolitizavimą, tačiau visiškai jo išvengti kol kas nepavyko, kadangi pensininkų ypač gaunančių mažiausias pensijas skurdas išlieka aktualia problema, o ir perspektyvoje esamas modelis gali pasirodyti netvarus socialiai. Problemą derėtų spręsti ne voliuntaristiškai kaitaliojant indeksavimo formulę, o peržiūrint pensijų struktūrą ir užtikrinant, kad bazinės pensija kuo labiau priartėtų prie minimalių vartojimo poreikių. Vietoje našlių pensijų, įvesime vienišų pensinio amžiaus asmenų pensijas, lygias 42 eurams per mėnesį. Dabar panašias išmokas (26 Eur.) gauna tik pensinio amžiaus sulaukę našliai, tačiau niekada nesusituokę ar išsiskyrę pensininkai papildomos pasipirties neturi. Todėl naująją 42 eurų per mėnesį išmoką gautų visi pensinio amžiaus sulaukę našliai, vieniši nesusituokę ar išsiskyrę pensininkai.

9. UŽTIKRINSIME TIESIOGINĮ RYŠĮ TARP ŽMOGAUS MOKAMŲ ĮMOKŲ IR GAUNAMŲ IŠMOKŲ.

Didinsime pensijų sistemos skaidrumą bei stiprinsime ryšį tarp žmogaus mokamų įmokų ir vėliau gaunamų išmokų. Ilgesnis dalyvavimas darbo rinkoje leis gauti didesnę senatvės pensiją. Sieksime visiško pensijų sistemos skaidrumo – asmuo elektroninių priemonių pagalba turi matyti prognozuojamą pensiją iš visų pensijų sistemos pakopų.

Pagalba specialius poreikius turintiems asmenims ir jų integracija

Neįgaliųjų skurdo rizikos lygis sumažės iki 30 proc. (dabar 35 proc.)

Pagrindiniai iššūkiai:

DIDELĖ NEĮGALIŪJŲ SKURDO RIZIKA IR RIBOTOS ĮSIDARBINIMO GALIMYBĖS

Pagal įvairius tarptautinių organizacijų vertinimus su skurdo rizika susiduria ir kita itin pažeidžiama mūsų visuomenės dalis – neįgalieji. Apie tai byloja ir skurdo rizikos rodikliai – Lietuvoje asmenų su negalia skurdo rizikos rodiklis (2018 m. 43 proc.) yra daugiau nei dvigubai didesnis negu tų, kurie negalios neturi (17,1 proc.).

Apribota galimybė įsidarbinti ir mokytis – tai dvi vienos didžiausių problemų, su kuriomis susiduria neįgalieji. Tikimybė, kad jie neturės darbo ir bus priversti išgyventi su mažesnėmis pajamomis, yra kur kas didesnė nei žmonėms be negalios. Lietuvoje darbingo amžiaus žmonių, turinčių negalią, yra 158 tūkst., o darbą iš jų turi tik 48 tūkst. Tad akivaizdu, kad dėl daugybės įsivyravusių stigmų ir abejingumo šie žmonės šią dieną dažnu atveju yra tiesiog eliminuojami iš darbo rinkos – tokia padėtis nepalieka jiems beveik jokių alternatyvų, kuriomis pasinaudodami, jie galėtų savimi pasirūpinti – taip viena pažeidžiamiausių mūsų visuomenės grupių yra dar labiau stumiami į skurdo riziką.

YDINGAS NEĮGALUMO IR DARBINGUMO NUSTATYMAS RIBOJA REALIĄ NEĮGALIŪJŲ INTEGRACIJĄ.

Lietuvoje neįgaliųjų galimybes dirbti vertina Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba, tačiau jos atliekamas vertinimas dažnai kritikuojamas kaip labiau medicininis. T.y. labiau vertinama asmens sveikatos būklė, nei jo realios galimybės dirbti. Gaunamos išmokos neįgaliesiems yra susiejamos su šiuo įvertinimu, tačiau niekaip nevertinamos realios sąnaudos norint įtraukti konkretų neįgalų asmenį į darbo rinką ar mokymosi procesą. Ydingas neįgalumo ir darbingumo nustatymas riboja realią neįgaliųjų integraciją. Lietuvoje neįgaliųjų galimybes dirbti vertina Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba, tačiau jos atliekamas vertinimas dažnai kritikuojamas kaip labiau medicininis.

POREIKIŲ NEATLIEPIANTI NEĮGALIŪJŲ PRIEŽIŪROS SISTEMA.

Nei šiandien Lietuvoje neįgaliesiems siūlomas socialinių paslaugų paketas, nei jam reikalinga infrastruktūra praktiškai nebegali padėti sumažinti neįgaliųjų socialinės atskirties, todėl, norint įvykdyti teigiamus pokyčius, reikalinga esminė šios pernelg standartizuotos ir biurokратиškos sistemos pertvarka.

PRAKTIŠKAI NEVEIKANTI IŠ ĮKALINIMO ĮSTAIGOS GRĮŽTANČIŲ ASMENŲ REINTEGRACIJOS SISTEMA.

Didelė dalis iš įkalinimo įstaigų grįžtančių asmenų vėl nusikalsta. Pagrindinės priežastys – prastai veikianti socialinės rehabilitacijos sistema pačios įkalinimo įstaigose ir kompleksinės pagalbos sugrįžti į visuomenę trūkumas, pasibaigus įkalinimui.

PER MENKA VALSTYBĖS PAGALBA PRIKLAUSOMŲ ASMENŲ REABILITACIJAI IR REINTEGRACIJAI.

Nei šiandien Lietuvoje neįgaliesiems siūlomas socialinių paslaugų paketas, nei jam reikalinga infrastruktūra praktiškai nebegali padėti sumažinti neįgaliųjų socialinės atskirties, todėl, norint įvykdyti teigiamus pokyčius, reikalinga esminė šios pernelyg standartizuotos ir biurokratiškos sistemos pertvarka.

Pagrindiniai darbai:

1. PASIŪLYSIME KOMPLEKSINĮ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ PAKETĄ NEĮGALIESIEMS.

Tikslinga iš esmės peržiūrėti neįgaliųjų integracijos politikos principus ir sukurti specialų šių žmonių poreikius patenkinti skirtų socialinių paslaugų paketą. Užtikrinsime kiekvieno individualaus asmens situacijos, poreikių bei gyvenamosios, ir darbo aplinkos kompleksinį įvertinimą, siekiant, kad žmogus galėtų visavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime, t.y., kad jam pagal individualius poreikius būtų užtikrinama pagalba ir sudaromos tinkamos sąlygos mokytis ir dirbti visuomenėje kartu su kitais jos nariais. Įstatymu įtvirtinsime asmeninio asistento paslaugą neįgaliesiems, numatysime jos prieinamumo galimybę ir vaikams. Įdiegsime specialistų darbo su neįgaliaisiais (tiek vaikais, tiek suaugusiais) ruošimo programas.

2. NEĮGALIESIEMS – NAUJA NEĮGALUMO NUSTATYMO SISTEMA, SKIRIANT PARAMĄ KONKRETAUS ASMENS POREIKIAMS.

Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybą (toliau NDNT) pertvarkysime į įgalinimo tarnybą, taip teikiant pirmenybę paslaugoms, užtikrinančioms neįgaliųjų įgalinimą. Nustatysime, kad vertinant žmogaus būklę jos nustatymo komisijoje būtų ne vien gydytojai, bet ir psichologas, socialinis darbuotojas, kitų sričių, svarbių žmogaus socialinei raidai, specialistai, būtų nustatinėjama ne tik fizinė žmogaus būklė, bet ir socialiniai poreikiai. Pertvarkyta tarnyba užtikrins kiekvieno individualaus asmens situacijos, poreikių bei aplinkos kliūčių kompleksinį įvertinimą, siekiant kad žmogus galėtų visavertiškai dalyvauti visuomenėje, t.y., kad jam pagal individualius poreikius būtų užtikrinamas integralios pagalbos prieinamumas ir sudaromos tinkamos sąlygos mokytis, dirbti visuomenėje kartu su visais. Svarstysime NDNT pavaldumo klausimą, įtraukiant Sveikatos apsaugos ministeriją.

3. ŽMONĖS SU NEGALIA TURI BŪTI BENDROS ŠVIETIMO SISTEMOS DALIS.

Sudarysime galimybes šeimoms, kurios auginą vaikus su negalia, pasirinkti į kokią mokyklą - specialiąją ar bendrojo lavinimo - keliaus mokytis jų atžala. Toliau nuosekliai naikinsime Lietuvoje vis dar išliekančią ydingą praktiką žmonių su negalia švietimą

vykdyti tik specializuotose įstaigose ar namuose, o ne bendro lavinimo mokyklose ir universitetuose. Mokslo įstaigų fizinę aplinką pritaikysime mokinių su negalia poreikiams, bendrojo lavinimo ir aukštojo mokslo įstaigose didinsime specialistų, dirbančių su negalia turinčiais žmonėmis skaičių. Svarstysime įvesti mokinio asistento pareigybę, siekdami ugdymo procese individualizuoti pagalbą mokiniams su negalia.

4. SUKURSIME EFEKTYVIAI VEIKIANČIAS NEJGALIŲJŲ ĮDARBINIMO PROGRAMAS.

Siūlysiame neįgaliųjų integraciją į atvirą darbo rinką grįsti jų poreikių pritaikymu darbo vietai ir paskatomis darbdaviams. Valstybė turėtų aktyviai finansiškai prisidėti prie darbo vietų sukūrimo ir įrengimo pagal neįgaliųjų poreikius, per Užimtumo tarnybą sukuriant efektyviai veikiančias neįgaliųjų įdarbinimo programas, skatinti jų dalyvavimą profesinio ugdymo programose. Įgyvendinsime socialinių įmonių reformą, krepšelio principu (jis bus skirtas pritaikyti darbo vietas darbuotojams su negalia, specialioms personalo mokymams ir t.t.) sukuriant realias paskatas darbdaviams priimti darbuotojus su negalia - kad darbinimosi procese būtų vertinama žmogaus kompetencija, o ne negalia. Svarstysime darbo užmokesčio subsidijų palikimo socialinėms įmonėms klausimą, laikydamiesi nuostatos, jog jos turi būti mokamos terminuotą laikotarpį.

5. SOCIALINIO VERSLO MODELIO SUKŪRIMAS.

Priimsime socialinio verslo įstatymą, įteisinant jį ilgalaikių problemų sprendimą orientuotą socialinio verslo modelį ir taip sudarant geresnes sąlygas dirbti žmonėms su negalia, taip pat išėjusiems iš įkalinimo įstaigų, ilgalaikiams bedarbiams.

6. PLĖSIME NEJGALIESIEMS TEIKIAMŲ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ SPEKTRĄ.

Stiprinsime metodinę pagalbą savivaldos lygmenyje su neįgaliaisiais dirbantiems socialiniams darbuotojams bei gerinsime jų darbo sąlygas. Plėsiame paslaugų neįgaliesiems spektrą, užtikrinant joms būtina vykdymui infrastruktūrą bei gerinant jų kokybę, kartu didinti neįgaliųjų užimtumą. Taip pat sieksime, jog visų amžiaus tarpsnių neįgaliesiems būtų vykdomos jiems pritaikytos programos, ugdančios darbo bei socialinius įgūdžius ir didinančios jų savarankiškumą.

Šeimoms, kuriose gimusiam ar augančiam vaikui buvo nustatytas neįgalumas, pasiūlysiame visapusišką pagalbą, kad šeimos nariai tinkamai pasirengtų gyvenimui prižiūrint vaiką su negalia, gebėtų efektyviau derinti šeimą ir darbinę veiklą, bei nuosekliai dalyvautų kultūriname ir visuomeniniame gyvenime. Pagalbos paketas apims psichologo, socialinio darbuotojo, teisininko konsultacijas ir specialius mokymus, kaip organizuoti gyvenimą šeimoje, kurioje auga vaikas su negalia.

7. PASTATŲ INFRASTRUKTŪROS PRITAIKYMAS NEJGALIESIEMS.

Įdiegsime universalus dizaino principus Statybos techniniuose reglamentuose ir kituose teisės aktuose, taip gerinat pastatų infrastruktūros pritaikomumą neįgaliųjų poreikiams. Tobulinsime higienos pasų išdavimo tvarką, numatysime universalus dizaino principų mokymą ruošiant architektus ir ergoterapeutus, numatysime projektų, juos pritaikant žmonėms su negalia, derinimo su visuomene mechanizmus projektavimo etape.

8. STIPRINSIME NEJGALIŲJŲ POLITIKĄ.

Įtvirtinsime Neįgaliųjų teisių komisijos Seime statusą kaip nuolatinės komisijos. Svarstysime šios komisijos veiklos apimčių išplėtimą įtraukant ir kitas pažeidžiamas grupes.

PROGRAMĄ RENGĖ:

**Monika Navickienė, Gintarė Skaistė, Justas Džiugelis,
Mindaugas Lingė, Jurgita Šiugždinienė, Lukas Kačiušis**